
Gaziantep'teki Suriyeli Sığınmacıların Etnik Kökenlerine Göre Geri Dönüş Eğilimleri

Şükrü Şahin*

Mehmet Emin SÖNMEZ**

Özet

Mısır ve Tunus'ta başlayan Arap Baharı olarak tanımlanan olayların 2011 Yılında Suriye'ye sıçramasıyla yaklaşık 10 yıldır süren ve daha da devam edecek olan Suriye iç savaşı başlamıştır. Suriye iç savaşı ile beraber II. Dünya Savaşından sonra tarihin en büyük göç hareketi gerçekleşmiştir. Meydana gelen bu göçler başta çevre ülkeler olmak üzere dünya genelini etkilemişse de en fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Gerek sığınmacı sayısının fazlalığı olsun gerekse de kalış sürelerinin gün geçtikçe uzaması sebebiyle Türkiye'nin sunabildiği imkânlar sınırlı kalmıştır. Bu durum bir taraftan Türkiye'ye ekonomik yük getirirken diğer taraftan sığınmacılar ile yerel halk arasındaki entegrasyonun gerçekleşmesini zorlaştırmıştır. Bu durum hem Türkiye hem de Türkiye'deki göçmenler için önemli bir sorun haline gelmiştir. Sığınmacı sorununa maruz kalan tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye de bir taraftan sığınmacıların entegrasyonu, hukuki hakları ile ilgilenirken diğer taraftan da geri dönüşleri için çalışmalar yürütmektedir. Dolayısıyla sığınmacıların geri dönüş isteklerinin ne düzeyde olduğunu belirlemek son derece önem taşımaktadır. Kaldı ki Suriye gibi günümüzde büyük ölçüde etnik ve mezhepsel olarak parçalanmış bir ülkeye geri dönmek isteyen sığınmacıların da profilleri de farklı olacaktır. Günümüz Suriye şartları düşünüldüğünde geri dönüşlerin büyük ölçüde etnik temelli olacağı görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların etnik kökenli geri dönüş istekleri ele alınmıştır. Çalışma alanı olarak yaklaşık 450 bin Suriyeliye ev sahipliği yapan ve aynı zamanda Suriye sınırında yer alan Gaziantep ili seçilmiştir. Gaziantep'te 379 Suriyeli sığınmacı ile yüz yüze anket yapılmış ve bu anketlerden elde edilen veriler SPSS programında değerlendirilerek Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık alma ve geri dönüş eğilimlerine ilişkin belli sonuçlara varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Sığınmacılar, Toplumsal Kabul, Sosyalleşme, Geri dönüş

* Gaziantep Üniversitesi, Güvenlik stratejileri ve Yönetimi, Yüksek Lisans Öğrencisi, sukruahin034@gmail.com

** Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, e-mail: eminsonmez@gantep.edu.tr

Return Tendencies of Syrian Refugees by Ethnicity: A Case Study of Gaziantep

Abstract

When the events defined as the Arab Spring, which started in Egypt and Tunisia, spread to Syria in 2011, the Syrian civil war, which has been going on for about 10 years and will continue even more, started. With the Syrian civil war, II. After World War II, the largest migration movement in history took place. Although these migrations affected the world, especially the surrounding countries, Turkey was the most affected country. The possibilities that Turkey can offer have been limited due to the high number of asylum seekers and the prolongation of their stay. While this situation brought an economic burden to Turkey, on the other hand, it made it difficult for the integration between the refugees and the local people. This situation has become an important problem for both Turkey and immigrants in Turkey. As in all countries exposed to the refugee problem, Turkey, on the one hand, deals with the integration and legal rights of asylum seekers, and on the other hand, works for their return. Therefore, it is extremely important to determine the level of return requests of asylum seekers. Moreover, the profiles of asylum seekers who would like to return to a country that is largely ethnically and sectarianly fragmented today, such as Syria, will also be different. Considering the current Syrian conditions, it is seen that the returns will be ethnically based to a large extent. For this reason, in this study, ethnic origin return requests of Syrian refugees are discussed. Gaziantep province, which is home to approximately 450 thousand Syrians and is located on the Syrian border, was chosen as the study area. A face-to-face survey was conducted with 379 Syrian refugees in Gaziantep and the data obtained from these surveys were evaluated in the SPSS program and certain conclusions were reached regarding the tendency of Syrian refugees to obtain citizenship and return.

Key Words: Migration, Syrian Refugees, Social Acceptance, Socialization, Return

Giriş

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski olup, günümüz şartlarına benzer temel itici ve çekici faktörler bağlı olarak gerçekleşmiş ve gerçekleşmeye devam etmektedir (Çakran & Eren, 2017, s. 3). Başlangıçta doğal afetler, iklim ve kıtlık gibi olaylar göçe daha fazla neden olurken günümüzde siyasi, etnik, dini nedenler daha fazla ön plana çıkmaktadır (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015, s. 61). Meydana gelen göçler yeni ulaşılan alanı büyük ölçüde değiştirmekte ve alana yeni bir kimlik kazandırmaktadır. Bu nedenle göçlerin sonuçları bakımından ekonomik, kültürel ve siyasi yönden toplumun yapısını değiştiren bir hareket olduğu söylenebilir (Özkan, 2019, s. 128). UNHCR tarafından hazırlanan Küresel Eğilimler raporu incelendiğinde dünyada 79 milyon insan yerinden edilmiş durumdadır (UNHCR, 2020, s. 2). Son yıllar da artan iç savaşlarla birlikte yerinden edilen kişi sayısı II. Dünya Savaşından bu yana ilk kez 2014 yılında 51 milyonu aşarak mevcut duruma ulaşmıştır (Güler, 2016, s. 42). Bu artışın nedenlerinden biriside Arap Baharı etkisiyle başlayan iç çatışmaların 2011 yılında Suriye'ye sıçraması olarak değerlendirilmektedir. Suriye'de olayların başlamasıyla Açık Kapı politikasına geçen Türkiye, Suriye'de iç savaşın biteceği ve sığınmacıların geri döneceği düşüncesinden dolayı hiç kimseyi sınırdan geri çevirmemiştir. Nisan 2013 yılında Uluslararası Kriz Grubu, bu politikanın Türkiye için ağır sonuçları olacağını belirtse de

Türkiye aksi durumda sığınmacıların zor duruma düşeceğini belirterek politikasını devam ettirmiş (Üstün & Kanat, 2015, s. 14) ve diğer ülkelerin yerine getirmediği vicdani sorumluluğu da üstlenmiştir (Akbas, Babahanoğlu, & Yelman, 2016, s. 96). Bu yaşanan olaylar karşısında Avrupa Birliği, Türkiye'ye tampon bölge muamelesi yapmış ve sadece maddi yardımlarla Avrupa'ya yönelik göç hareketinin önüne geçmeye çalışmıştır (Köse, 2016, s. 3). Nitekim 2020 yılı verilerine göre Türkiye'de 3 milyon 670 bin 717 kişi geçici koruma altında Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır (Göç İdaresi, 2021). Böylece Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlasına ev sahipliği yapan Türkiye'de, sığınmacıların kalış sürelerinin uzamasıyla beraber birçok alanda farklı sorunların ortaya çıkmasına hatta yerel halkın tepkisine neden olmuştur (Özdemir, 2017, s. 115; Karataş, 2015, s. 118). Bu durum sadece Türkiye'de değil dünya genelinde belli düzeylerde kendini hissettirmiş ve bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Dolayısıyla mekânı şekillendiren en önemli beşerî unsurların temelinde göçlere yönelik çeşitli önlemler alınmakta veya denenmektedir. Yerel entegrasyon (*local integration*), ev sahibi ülke veya üçüncü bir ülkede yeniden yerleşim (*resettlement*) ve gönüllü geri dönüş (*voluntary repatriation*) göçlerin çözümünde kullanılan veya denenilen temel argümanlardır (Harild, Christensen, & Zetter, 2015, s. 3; İçduygu & Nimer, 2019, s. 2).

Gerçekten de özellikle göçmen sayısındaki artış ve bunların varış ülkesindeki entegrasyonuna bağlı gelişen sorunlar, göçmenlerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi ve köken ülkesine geri dönmesi gibi politikaların yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır (Dadush, 2018, s. 2). Son zamanlarda, özellikle gönüllü geri dönüş sıkça gündeme getirilmiş ve göçmenlerin köken ülkeye geri dönmeleri için birçok ülke bu yönde politikalar geliştirmiştir. Nitekim Gönüllü Geri Dönüş¹ tarihsel süreçte de birçok kez denenmiş ve kısmi olarak da başarılı olmuştur (Kaya, 2019, s. 522-524). Köken ülkeye Gönüllü Geri Dönüşün gerçekleşmesi için ülkelerin politikalarından ziyade göçmenlerin ikna durumu çok daha fazla önem kazanmaktadır. Dünya genelinde birçok ülke sığınmacıların geri dönmesi için taleplerde bulunmakta fakat sığınmacıların bu teklife çok yanaşmadığı bilinmektedir. Örneğin geçmiş yıllarda, Amerika'da geri dönmesi talep edilen sığınmacıların sadece % 40'ı geri dönmüştür (Buz & Korç, 2021, s. 198). Dolayısıyla Gönüllü Geri Dönüşün gerçekleşebilmesi için de belli şartların yerine getirilmesi ve sığınmacıların ikna edilmesi gerekmektedir.

Ancak köken ülkesindeki koşullar ve güvenlik sorunları mültecilerin geri dönüşe çekinceli yaklaşmasına neden olmaktadır. 2015 ve 2016 yıllarında AB, mülteci statüsü için yaklaşık 2,6 milyon sığınma talebi almış, ilk adımda %60'ının talebini kabul eden AB, 1,2 milyon sığınmacıdan geri dönmelerini isteyebileceğini ima etmiştir ancak sığınmacılar bu geri dönüş talebine olumlu yaklaşmamıştır (Dadush, 2018, s. 2). Geçmiş yıllarda gönüllü

¹ Bu kişilerin gönüllü geri dönmek istemeleri halinde, geri dönüşlerini ve gittiklerinde uyum sağlamalarını kolaylaştıracak şekilde kendilerine gönüllü geri dönüş desteği verilebilecektir. Destek, aynı veya nakdi olabileceği gibi mesleki eğitim şeklinde de olabilir. Mesleki eğitim Türkiye'de ya da yabancıların menşe ülkesinde verilebilecektir. Uzun zaman menşe devletten uzakta kalmış kişinin geri döndüğünde olağan yaşamına devam edebilmesi için bu türden desteğin verilmesi oldukça önemlidir. Destekten yararlanarak, menşe ülkelerine dönen yabancılar hakkında Türkiye'ye giriş yasağı kararı alınmayabilecektir (Kaya, 2019, s. 527).

geri dönüş seçeneği hem sığınmacı hem hedef ülkeler tarafından daha çok benimsenirken 2000’li yıllardan sonra bu üç seçeneğin tek çatı altında olmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır (Aygün & Kaya, 2016, s. 101). Bu seçeneklerden Entegrasyon çalışması ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilme seçenekleri hedef ülke sorumluluğunda iken geri dönüş seçeneği kaynak ülkeyi ilgilendirmektedir (Güler, 2016, s. 54). Ayrıca entegrasyon seçeneği ele alındığında sığınmacıların hem Suriye sınırında ki şehirlerde yoğunluk göstermeleri (Sönmez & Adıgüzel, 2017, s. 798) hem Türkiye, coğrafi sınırlama şerhinden ötürü 2011 senesinden beri topraklarında yaşayan Suriye yurttaşlarına Mülteci², şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü vermemekte bu fertleri Geçici Koruma³ statüsünde misafir ettiğinden entegrasyon seçeneğini sınırlandırmaktadır (İçduygu & Ayaşlı, 2019, s. 2). Bu nedenle Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulayabileceği politikalarından bir tanesi uygun sosyal-kültürel, ekonomik ve güvenlik şartlarını sağlayarak bunların Gönüllü Geri Dönmelerini teşvik etmektir. Bunu gerçekleştirebilmek ve bu yönde çalışmalar yapabilmek için öncelikle Suriyeli sığınmacıların geri dönüş isteklerinin belirlenmesi gerekmektedir. İşte bu çalışmada, Gaziantep şehrinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların geri dönüş istekleri ele alınmıştır. Günümüz Suriye şartları düşünüldüğünde geri dönüşlerin büyük ölçüde etnik temelli olacağı görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların etnik kökenli geri dönüş istekleri ele alınmıştır. Çalışma alanı olarak yaklaşık 450 bin Suriyeliye ev sahipliği yapan ve aynı zamanda Suriye sınırında yer alan Gaziantep ili seçilmiştir. Gaziantep’te 379 Suriyeli sığınmacı ile yüz yüze anket yapılmış ve bu anketlerden elde edilen veriler SPSS programında değerlendirilerek Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık alma ve geri dönüş eğilimlerine ilişkin belli sonuçlara varılmıştır.

² Mülteci, herhangi bir Avrupa ülkesinde ırk, din ve cinsiyete dayalı baskıya maruz kalan kişinin 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Sözleşme ve 1967 tarihli Mültecilerin Statüsüne ilişkin Protokol kapsamında; BMMYK korumasından yararlanabilir (Kartal & Başçı, 2014, s. 277). Nitekim 1951 yılında imzalanan Cenevre sözleşmesine Türkiye coğrafi sınırlama şerhi şartıyla taraf olmuştur. Yani Türkiye, sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıları mülteci olarak tanımaktadır. Buna göre mülteci haklarını Avrupa dışından gelenler elde edemeyecektir. Cenevre sözleşmesinde diğer önemli bir husus ise BMMYK’ın sorumluluğunda ki geri gönderilmeme ilkesi olduğundan Avrupa dışından gelenler üçüncü bir ülkeye yerleştirilebilir. Türkiye’ye Avrupa dışından gelenlerin bu şartları bilerek geldiği varsayıldığından “şartlı mülteci” ya da “ikincil koruma” statüsü verilmektedir (Nizam & Gül, 2017, s. 1390). Nitekim Türkiye 2510 sayılı İskân Kanunu kapsamında birçok göçmen türü tanımlamış ise de sadece soydaşların bireysel veya kitlesel olarak ülkemizde yaşama istekleri şeklinde düzenlenmiştir (İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017, s. 23).

³ Geçici koruma statüsü, 1936 yılında İspanya iç savaşından kaçan kitlelere Fransa ve İngilterenin güvenli sığınma olarak adlandırdığı “geçici mültecilik” (*temporary refugee*) olgusu ile ortaya çıkmıştır (Yılmaz Eren, 2016, s. 110; Kerber, 1999, s. 38). Türkiye’de ise ilk olarak 1990’lı yılların başında Birinci Körfez Savaşı esnasında Kuzey Irak bölgesinden gelen sığınmacılar için uygulanan bir koruma türüdür (Çiçekli, 2009, s. 118). Zaman içerisinde uygulanış biçimleri farklı da olsa günümüzde Türkiye, geçici korumayla birlikte kitlesel hareketin karşısında bireysel çözümün zorluğu ve sığınmacıların hak kaybı yaşanmaması adına geçici ve hızlı bir çözüm olarak uygulanmıştır (Topal, 2015, s. 14). Milyonlarca Suriyeli sığınmacıyı ağırlayan Türkiye, kısa süre içerisinde 11/04/2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve 22/10/2014 tarihinde yürürlüğe konulan Geçici Koruma Yönetmeliği ile yasal zemini oluşturmuştur. Bu kanun ve yönetmeliğin maddeleri incelendiğinde kitlesel göçün sonucunda uygulandığı anlaşılmaktadır (İneli Çiğler, 2016, s. 66 (Ergüven & Özturanlı, 2013, s. 1033)). Lokal düzeyde ise Suriyelilerle ilgili ilk düzenleme olan 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği yayımlanarak, geçici korumanın geçici olarak verildiği, herhangi bir mülteci veya sığınmacı statüsü hakkı vermediği yönetmelikte açıkça belirtilmiştir (Uzun, 2015, s. 113).

Materyal ve Metot

Araştırmanın evrenini Gaziantep ili oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacıların geri dönüş eğilimlerini daha iyi görebilmek için tesadüfi örneklemden yararlanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan anket formu daha anlaşılabilir olabilmesi açısından Arapça olarak hazırlanarak yüz yüze görüşme yöntemi ile 380 örneklem sayısına ulaşmıştır. Hazırlanan anket formları %30 İbrahimli bölgesi, %40 Şehreküstü ve Ünalı bölgesi ve %30'u ise Karataş bölgesinde uygulanmıştır. Böylece ankete olan katılımda şehrin genel demografik yapısına uygunluk sağlanmıştır. Örneklem dahilinde ki kişilere sorulan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde bölüm de katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, ikinci bölümde Türkiye'deki psiko-sosyal yaşama ilişkin düşünceleri ve son bölümde ise geri dönüşüm eğilime ilişkin sorular yer almaktadır. Suriye'de yaşanan çatışmalarla ülkelerini terk etmek zorunda kalan sığınmacıların geri dönüş eğilimlerini etnik köken açısından nasıl bir sonuç ortaya çıkarabileceği üzerinde durulmuştur.

Yapılan anket çalışması sonunda geri dönüşümü olan anket sayısı toplam 379'dur. Bu soru formlarında elde edilen veriler kodlanarak, SPSS 20.0 paket programı yardımı ile değerlendirilmeye alınmıştır. Anketin uygulanması sonucu elde edilen verilerin çözümünde, öncelikle ankette yer alan sosyo-demografik özellikleri, Türkiye'deki psiko-sosyal yaşama ilişkin ve geri dönüşüm eğilimine ilişkin soruların analizi için yüzde-frekans dağılımları yapılmıştır. Yine araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklerine göre gerek Türkiye'deki psiko-sosyal yaşama ilişkin gerek geri dönüşüm eğilimine ilişkin sorularda nasıl farklılık gösterip göstermediğini çapraz tablolama (*crosstabs*) testi kullanılarak analizler ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular

Çalışmaya toplam 379 kişi katılmış bunun %57,5'i Erkek, %42,5'i ise kadındır. Bu durum yaklaşık %5 oranında örnekleme erkeklerin kadınlardan fazla olduğunu göstermektedir. Dikkat edilecek olunursa çalışmada kadın ve erkek katılımcı sayılarının birbirine yakın olması için çaba harcanmıştır. Bundaki temel amaç katılımcıların görüşlerinin dağılımındaki doğruluk oranını yakalamaktır. Bunun yanı sıra; çalışmanın daha anlaşılabilir ve soruların daha doğru karşılık bulabilmesi açısından araştırmaya katılanların %8,2 sinin 61 yaş ve üzerinde olduğu diğer katılımcıların ise 18 yaşından büyük oldukları gözlemlenmektedir. Son olarak araştırmada fark yaratacak esas demografik özelliklerden biriside katılımcıların eğitim düzeyleridir. Dolayısıyla katılımcıların eğitim-öğretim seviyeleri incelendiğinde; %8,4'ünün okuma yazma bilmediği, %18,2sinin ilkokul, %40,4ünün Ortaokul, %33ünün Lisans ve Lisansüstü eğitime sahip oldukları görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Katılımcıların genel profili.

		Frekans	%
Cinsiyet	Erkek	218	57,5
	Kadın	161	42,5
Yaş Grubu	18-25	122	32,2
	26-40	158	41,7
	41-60	68	17,9
	61 ve üzeri	31	8,2
Öğrenim Durumu	Okur-yazar değil	32	8,4
	İlkokul	69	18,2
	Ortaokul	153	40,4
	Lisans ve Lisansüstü	125	33,0

Katılımcıların Ekonomik Durumları Hakkında Bulgular

Gaziantep şehir merkezli yapılan bu çalışmada sığınmacıların aylık gelir düzeyleri ve mesleki durumları hakkında da bilgi edinmek mümkün olmuştur. Kişisel bilgilere ilişkin ilk bölümde sorulan sorularda katılımcıların genel ekonomik durumlarının düşük seviyelerde olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmada katılımcıların %15,8'i öğrenci (60 kişi), %22,7si işsiz (86 kişi), %42,5'i işçi (161), %7,7'si memur (29 kişi), ve %11,3'ü (43 kişi) kendi işini yapan esnaftan oluşmaktadır. Bu bağlamda en belirgin farkı %42,5 oranında işçi grubu oluşturmaktadır. Bununla beraber katılımcıların ekonomik durumlarının daha anlaşılır olması açısından gelir düzeylerine de bakmak gerekmektedir (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların ekonomik durumlarını gösteren tablo.

		Frekans	%
Aylık Ortalama Gelir	Gelir yok	27	7,1
	1500 TL'den az	127	33,5
	1500-3000 TL	155	40,9
	3000-5000 TL	57	15,0
	5000 TL ve üzeri	13	3,4
Meslek	Öğrenci	60	15,8
	İşsiz	86	22,7
	İşçi	161	42,5
	Memur	29	7,7
	Esnaf (kendi işi)	43	11,3

Anketten elde edilen bilgiler doğrultusunda katılımcıların genel ekonomik seviyelerinin düşük olduğu çalışanlara ise düşük düzeylerde para ödendiği çoğunun farklı kurum ve kuruluşlardan aldıkları destekle geçindiği tespit edilmiştir.

Geri Dönüşe İlişkin Farklı Bulgular

Ankete katılım gösteren kişilere etnik köken açısından sayısal anlamda yakın katılımcı bulmaya çalışılmış olsa da farklı ülkede olmaları sebebiyle ilk aşamada Arap

kökenli olduklarını belirtmiş olsalar bile anket formlarından sonucun farklılığı görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların etnik kökene göre geri dönüş eğilimleri hakkında değişimi ortaya koyabilmek için bu bölümde ki verilerde çapraz tablolama (crosstabs) yönteminden faydalanılmıştır. Çapraz tablo yöntemi, İki değişken arasındaki ilişkiyi analiz etmek için kullanılır. Bu yöntem, araştırmacıya değişkenler arasındaki ilişkiyi ilgili her bir değişkenin kategorilerinin kesişimlerini inceleyerek keşfetme olanağı sağlar. Gaziantep şehri merkezinde yapılan anket çalışmasında %78,9 Arap (299 kişi), %11,6 Türk (44 kişi), %9 Kürt (34 kişi) ve diğer %0,5 (2 kişi) etnik kökene mensup kişiler katılım göstermiştir. Bu bölümde katılımcıların etnik kökenine göre geri dönüş eğilimleri incelenmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Suriye'de barış sağlandığında önceliklerinin ne olacağına ait bulgular

	Türk		Arap		Kürt		Diğer	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Türkiye'de kalmak	31	70,5	132	44,1	8	23,5	0	0
Ülkeme geri dönmek	8	18,2	110	36,8	17	50	2	100
Bir başka ülkeye geçiş	5	11,4	57	19,1	9	26,5	0	0
Toplam	44	100	299	100	34	100	2	100

Tablo 3 içerisinde ki verilere bakıldığında barış sağlandığında önceliklerinin etnik kökene göre nasıl bir değişim gösterdiği yer almaktadır. Buna göre Türk, Arap, Kürt ve diğer etnik kökene ait katılımcıların barış sağlandığında ki önceliklerinde en belirgin farkın "Türk" kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride ki veriler incelendiğinde Türk sığınmacıların %70,45'inin Türkiyede kalmak, %18,8inin Ülkesine geri dönmek, %11,36 oranında katılımcının ise bir başka ülkeye geçmek isteği görülmektedir. Genel olarak tabloya baktığımızda Arap kökenli sığınmacıların Ülkesine geri dönmek ve Türkiyede kalma arasında birbirlerine yakın cevap verdikleri söylenebilir. Bu yüzden tabloda genel anlamda farklılık oranının düşük olduğu görülmektedir.

Katılımcıların barış sağlandığında ki önceliğine genel anlamda bakıldığında; %45,1'inin Türkiye'de kalmayı, %36,1'inin ülkesine geri dönmeyi istediği ve bir başka ülkeye geçmek isteyenlerin oranının ise %18,7 olduğu görülmüştür. Anlaşılacağı üzere Suriye'de devam eden çatışmaların varlığı sığınmacıların güvenli ortamda kalma isteklerini arttırmaktadır.

Tablo 4. Etnik kökenler arasındaki karşılaştırma (SPSS Crosstabs).

			Etnik köken			
			Türk	Arap	Kürt	Diğer
Barış sağlandığında önceliğiniz	Türkiye'de kalmak	Count	31 _a	132 _b	8 _c	0 _{b, c}
		Expected Count	19,9	134,9	15,3	0,9
		% within Barış	18,10	77,20%	4,70%	0,00%
		% within Etnik	70,50	44,10%	23,50%	0,00%
	Ülkeme geri dönmek	Count	8 _a	110 _b	17 _b	2 _b
		Expected Count	15,9	108,1	12,3	0,7
		% within Barış	5,80%	80,30%	12,40%	1,50%
		% within Etnik	18,20	36,80%	50,00%	100,00
		Count	5 _a	57 _a	9 _a	0 _a

	Bir başka ülkeye geçiş yapmak	Expected Count	8,2	56	6,4	0,4
		% within Barış	7,00%	80,30%	12,70%	0,00%
		% within Etnik	11,40	19,10%	26,50%	0,00%

Tablo 4 incelendiğinde Türkiye’de kalma konusunda her üç etnik kökende de farklılık olduğu göze çarpmaktadır. Buna karşılık geri dönme konusunda Araplar ve Kürtler benzeşirken, Türkler farklılık göstermekte ve geri dönmeye sıcak bakmamaktadır. Bir başka ülkeye geçme konusunda ise tüm etnik gruplar benzer tavrı sergilemektedir (Tablo 4).

Tablo 5: Katılımcıların başka bir ülkeye geçmek istemesi halinde tercihlerinin ne olacağına ait bulgular.

	Türk		Arap		Kürt		Diğer	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Amerika	5	11,4	18	6,02	3	8,8	1	50
Avrupa	17	38,6	125	41,8	15	44,1	0	0
Asya	0	0	42	14	9	26,5	1	50
Kendi ülkesi	22	50	114	38,1	7	20,6	0	0
Toplam	44	100	299	100	34	100	2	100

Bir diğer aşağıdaki tablo incelendiğinde katılımcıların başka bir ülkeye geçmek istemeleri halinde tercihlerinin etnik kökenlerine göre nasıl farklılık gösterdiği incelenmiştir. En belirgin farkın Türk kökenli katılımcıların kendi ülkelerini %50 fark ile tercih ettiği görülmektedir. Genel olarak tabloya baktığımızda diğer kategorilerde farklılık oranının düşük olduğu görülmektedir. Bu durumu diğer kategorilerde etnik kökene göre farklılık oranının fazla olmadığı şeklinde okumak mümkündür. Öte yandan etnik kökenlere göre ülkelere bakıldığında Avrupa’yı tercih etme eğilimlerinin diğer ülkelere kıyasla daha yüksek olduğu saptanmaktadır. Anket sırasında yapılan görüşmelerde yakınlarının Avrupa’da daha iyi şartlarda yaşıyor olmaları kişilerin eğilimlerinde büyük rol oynadığı anlaşılmaktadır (Tablo 5).

Etnik köken açısından bakmakla beraber katılımcıların bir başka ülkeye geçmek istemeleri halinde tercihlerinin ne olacağına genel olarak bakıldığında ise %7,1’inin Amerika, %41,2’sinin Avrupa, %13,7’sinin Asya, %37,7’sinin kendi ülkesine, %0,3’ünün ise diğer ülkelere gitme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi katılımcıların en çok Avrupa’ya gitme umudu göze çarpmaktadır.

(SPSS Crosstabs) ile yapılan analize göre sığınmacıların etnik grupları arasında başka bir ülkeye geçiş ile ilgili büyük bir farklılık tespit edilememiştir.

Suriye olayları başladığından bu yana güvenli bölge söylemleri artmasına rağmen henüz bu konuda ciddi bir adım atılamamıştır. Halen gündemde olması sebebiyle bu çalışmada katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Etnik köken açısından bakıldığında en belirgin farkın “normal” kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride ki verilerden güvenli bölgeye yerleşim fikrine Türkler %36,4, Araplar %32,8, Kürtler ise %20,6 oranında normal fikrine katılım göstermiştir. Normal fikrinin iyi ve çok iyi kategorilerine daha yakın olduğu düşünülürse incelendiğinde tabloda ağırlıklı olarak güvenli bölge için daha olumlu bir izlenim mevcuttur diyebiliriz. Genel olarak diğer kategorilerde ki verilerin farklılık oranlarının düşük olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6: Suriye'nin kuzeyinde oluşturulmak istenen güvenli bölgeye ait bulgular.

	Türk		Arap		Kürt		Diğer	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Çokkötü	4	9,1	31	10,4	7	20,6	0	0
Kötü	11	25	77	25,7	9	26,5	1	50
Normal	16	36,4	98	32,8	7	20,6	0	0
İyi	4	9,1	67	22,4	9	26,5	1	50
Çokiyi	9	20,5	26	8,7	2	5,9	0	0
Total	44	100	299	100	34	100	2	100

Katılımcıların Suriye'nin Kuzeyinde oluşturulmak istenen güvenli bölgeye yerleşim fikrine genel olarak baktığımızda; %11,1'inin çok kötü, %25,9'unun kötü, %31,9'unun normal, %21,4'ünün iyi, %9,8'inin ise çok iyi şeklinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların savaş sonrası ülkelerinden beklentilerine bakıldığında %23,2'sinin çok kötü, %43,3'ünün kötü, %18,5'inin normal, %13,7'sinin iyi, %1,3'ünün ise çok iyi şeklinde olduğu görülmektedir. Genel anlamda katılımcıların Savaş sonrası ülkelerinin iyi olacağı beklentisinin çok düşük oranlarda kaldığı verileri elde edilmiştir.

(SPSS Crosstabs) ile yapılan analize göre Suriye'nin kuzeyinde oluşturulmak istenen güvenli bölgeye ait duruma bakış açılarının etnik kökene göre farklılık göstermediği tespit edilememiştir.

Vatandaşlık Verilmesi Durumunda Geri Dönüşe Bakış Açıklarına ait Bulgular

Katılımcılara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesi halinde Türklerin %84,1'i (37 kişi), Arapların %48,5'i (145 kişi), Kürtlerin ise %47'si (16 kişi) ülkelerine dönmek istemedikleri görülmektedir. Diğer etnik kökene sahip katılımcılar ise vatandaşlık verilse bile ülkelerine dönmek istediklerini belirtmektedir. Bu durum ankette olan geri dönüşe ilişkin diğer sorularda farklı cevaplar verdikleri için Türkiye'de yaşamalarını zorunluluktan olduğu düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Tablo genel olarak incelendiğinde en belirgin farkın "hayır" kategorisinde olduğu saptanmıştır. Genel anlamda kategorilerdeki verilerin farklılık oranlarının düşük olduğu şekilde okumak mümkündür (Tablo 7).

Tablo 7: Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı verildiği takdirde geri dönme durumuna ait bulgular.

	Türk		Arap		Kürt		Diğer	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Hayır	37	84,1	145	48,5	16	47	0	0
Kararsızım	5	11,4	80	26,8	7	20,6	0	0
Evet	2	4,5	74	24,7	11	32,4	2	100
Total	44	100	299	100	34	100	2	100

Tabloya etnik köken açısından değil de genel katılımcı düzeyinde bakıldığında ise %52'sinin vatandaşlık verilirse geri dönmeyecekleri, %24,3'ünün kararsız olduğu, %23,2'sinin ise Vatandaşlık verilse dahi geri dönmek istedikleri görülmektedir.

Tablo 8: Etnik kökenler arasındaki karşılaştırma (SPSS Crosstabs).

			Etnik köken			
			Türk	Arap	Kürt	Diğer
Vatandaşlık verilirse dönüş düşüncesi	Hayır	Count	37 _a	144 _b	16 _b	0 _b
		Expected Count	22,9	155,4	17,7	1
		% within Vatandaşlık verilirse	18,80%	73,10%	8,10%	0,00%
		% within Etnik köken	84,10%	48,20%	47,10%	0,00%
	Kararsızım	Count	5 _a	80 _b	7 _{a, b}	0 _{a, b}
		Expected Count	10,7	72,6	8,3	0,5
		% within Vatandaşlık verilirse	5,40%	87,00%	7,60%	0,00%
		% within Etnik köken	11,40%	26,80%	20,60%	0,00%
	Evet	Count	2 _a	73 _b	11 _{b, c}	2 _c
		Expected Count	10,2	69,4	7,9	0,5
		% within Vatandaşlık verilirse	2,30%	83,00%	12,50%	2,30%
		% within Etnik köken	4,50%	24,40%	32,40%	100,00%
	Diğer	Count	0 _a	2 _a	0 _a	0 _a
		Expected Count	0,2	1,6	0,2	0
		% within Vatandaşlık verilirse	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%
		% within Etnik köken	0,00%	0,70%	0,00%	0,00%

Tablo 8'e bakıldığında Vatandaşlık verilmesi durumunda da etnik köken arasında ciddi farkların olduğu gözlenmektedir. Özellikle Türkmenlerin geri dönüş isteklerinin çok düşük olduğu ve direkt olarak farklılaştığı görülmektedir. Kararsızlar arasında ise Türkmenler ve Kürtler benzerken, Araplara farklılık göstermektedir. Dönme eğiliminde olanlarda da Türkmenler, Araplar ve Kürtlerden farklı düşüncelerdir.

Geri Dönüşte Yaşanan Kaygının Tespitine Yönelik Bulgular

Katılımcıların ülkelerine geri dönmeleri durumunda en çok kaygı duydukları sorunların etnik kökene göre nasıl farklılık gösterdiği yer almaktadır. Elde edilen bulgulara baktığımızda en belirgin farkın "ekonomik" kategorisinde olduğu görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 9: Katılımcıların ülkelerine döndüklerinde en çok kaygı duydukları konulara ilişkin bulgular.

	Türk		Arap		Kürt		Diğer	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ekonomik	18	40,9	59	19,7	7	20,6	1	50
Siyasi baskı	10	22,7	99	33,1	13	38,2	0	0
Sosyal baskı	1	2,3	44	14,7	7	20,6	1	50
Yaşam	15	34,1	97	32,4	7	20,6	0	0
Total	44	100	299	100	34	100	2	100

Katılımcıların en önemli sorunlarından bir tanesi ise geri dönüş ile ilgili kaygıdır. Katılımcıların % 32'ye yakını siyasi baskı ile karşılaşacağını, % 31'i ise yaşam koşullarının kendilerini zorlayacağını düşünmektedir. Bunun yanında % 15'e yakın bir kesim de sosyal baskının oluşacağı düşüncesindedir.

Tablo 10: Etnik kökenler arasındaki karşılaştırma (SPSS Crosstabs).

			Etnik köken				Total
			Türk	Arap	Kürt	Diğer	
Geri dönüşte kaygı durumu	Ekonomik	Count	18 _a	58 _b	7 _{a, b}	1 _{a, b}	84
		% within Geri dönüşte kaygı	21,4%	69,0%	8,3%	1,2%	100,0%
		% within Etnik köken	40,9%	19,4%	20,6%	50,0%	22,2%
	Siyasi baskı	Count	10 _a	98 _a	13 _a	0 _a	121
		% within Geri dönüşte kaygı	8,3%	81,0%	10,7%	0,0%	100,0%
		% within Etnik köken	22,7%	32,8%	38,2%	0,0%	31,9%
	Sosyal baskı	Count	1 _a	44 _{a, b}	7 _b	1 _b	53
		% within Geri dönüşte kaygı	1,9%	83,0%	13,2%	1,9%	100,0%
		% within Etnik köken	2,3%	14,7%	20,6%	50,0%	14,0%
	Yaşam koşulları	Count	15 _a	95 _a	7 _a	0 _a	117
		% within Geri dönüşte kaygı	12,8%	81,2%	6,0%	0,0%	100,0%
		% within Etnik köken	34,1%	31,8%	20,6%	0,0%	30,9%
	Diğer	Count	0 _a	4 _a	0 _a	0 _a	4
		% within Geri dönüşte kaygı	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within Etnik köken	0,0%	1,3%	0,0%	0,0%	1,1%

Tablo 10 dikkate alındığında geri dönüldüğü takdirde ekonomik sıkıntı ile karşılaşma durumunun etnik kökenler arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. Buna göre Türkmenler ekonomik nedenli kaygı yaşayacakları korkusuyla geri dönmeye meyilli değildirler. Buna karşılık Kürtler ve Araplar ekonomik kaygılara konusunda benzer düşünmektedir. Siyasi baskılara maruz kalınacağı ve yaşam koşullarının kötüleşeceği endişesi her üç etnik grupta benzerlik gösterirken, sosyal baskı konusunda Türkmenler ve Kürtler tamamen ayrılmakta, Araplar her iki grup ile ortak özellikler taşımaktadır.

Sonuç

Göç, yalnızca yer değiştirmeyi değil beraberinde hedef ülkede ki entegrasyonu da zorunlu kılmaktadır. Ülkeye geldikleri günden bu yana sığınmacıların entegrasyonları konuşulsa da etkili düzenlemeye gidilememiştir. Verilen Geçici Koruma statüsü adınında anlaşılacağı üzere geçici koruma sağlamaktadır. Bu bağlamda geri dönüş seçeneği ön plana çıkmaya başlamıştır. Türkiye'nin 2012 yılından beri Suriye'de oluşturmak istediği "güvenli bölge" planında (bbc , 2021) bu doğrultuda olduğu söylenebilir. Gaziantep İl merkezinde yapılan bu çalışma doğrultusunda sığınmacıların etnik kökene göre geri dönüş eğilimleri, bir başka ülkeye geçme ve geri döndüğü zaman karşılaşacakları sorunlara ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Katılımcılardan elde edilen veriler incelendiğinde %41,7'sinin 26-40 yaş aralığında olduğu ve genel katılımcıların %91,6'sının okuma yazma bildiği anlaşılmaktadır (Tablo 1). Bu yüzden anket sırasında iletişim problemi yaşanmadığı söylenebilir. Ülkelerinde devam eden çatışmaların bitmeyeceği düşüncesi hakim olduğundan dolayı sığınmacılarında düşüncelerinde belirsizlik olduğu görülmektedir. Tablo 3'deki veriler incelendiğinde Türk ve Arap kökenli sığınmacıların çoğunluğunun Türkiye'de kalmayı istedikleri, Kürt kökenli

sığınmacıların ise yarısının ülkesine dönmek isterken diğerleri Türkiye'de kalmayı veya bir başka ülkeye geçmek istedikleri verileri mevcuttur. Bir diğer tabloda (Tablo 4) ise farklı ülkeye gitme seçenekleri sunulduğunda sadece Türk kökenli sığınmacıların %50'si kendi ülkesine gitmek isterken; Arap kökenlilerin %41,8'inin, Kürt kökenlilerin ise %44,1'inin Avrupa ülkesine gitmek istediklerini görmekteyiz. Bu tablolardan da anlaşılacağı üzere Geçici Koruma altında bulunan sığınmacıların içerisinde buldukları belirsizlik hayalleri doğrultusunda hareket etmeye yönelmektedir.

Sonuç olarak Türkmenlerin Türkiye ile daha fazla bütünleştiği ve geri dönme eğilimlerinin diğer iki gruba göre farklılık gösterdiği görülmektedir. buna karşılık Kürtlerin geri dönüş eğilimleri daha yüksek görünmektedir. Sığınmacıların genel anlamda geri dönüşlerinde yaşayacağı kaygıların önemli ölçüde etkili olacağı ve dolayısıyla bu kaygıların giderilmesi durumunda geri dönme eğilimlerinin daha da yükseleceğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

- Akbas, Z., Babahanoğlu, V., & Yelman, E. (2016). Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğine ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri. *1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu* (s. 96-108). Elazığ: Asos Yayınları.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 58-83.
- Aygün, M., & Kaya, C. (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *7*(1), 87-142.
- BBC . (2021). bbc web sitesi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49134096> adresinden alındı
- Buz, S., & Korç, S. (2021). Mültecilere Yönelik Kalıcı Çözümlerden Biri Olarak Gönüllü Geri Dönüş. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *21*(50), 195-230.
- Çakran, Ş., & Eren, V. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *14*(39), 1-30.
- Çiçekli , B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Dadush, U. (2018). *The Economic Effects of Refugee Return and Policy Implications*. Bruegel: OCP Policy Center and Non-Resident Scholar.
- Ergüven, S., & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *62*(4), 1007-1062.
- Geçici Koruma Statüsü ve Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Hizmetlere İlişkin Bir Değerlendirme. (2016). *Middle East Journal of Refugee Studies*, *1*(2), 109-139.
- Göç İdaresi. (2021, 5 10). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. (2021, 5 10). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı
- Güler, A. (2016). Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi. *Uluslararası İlişkiler*, *13*(51), 41-61.
-

-
- Harild, N., Christensen, A., & Zetter, R. (2015). *Sustainable Refugee Return: Triggers, constraints, and lessons on addressing the development challenges of forced displacement*. Washington : The World Bank Group.
- İçduygu, A., & Ayaşlı, E. (2019). *Geri Dönüş Siyaseti: Suriyeli Mültecilerin Dönüş Göçü ihtimali ve Gelecek Senaryoları*. MiReKoÇ.
- İçduygu, A., & Ayaşlı, E. (2019, 2 11). Geri Dönüş Siyaseti: Suriyeli Mültecilerin Dönüş Göçü İhtimali ve Gelecek Senaryoları. MiReKoÇ Web Sitesi: https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2019/05/Mirekoc_Rapor_GeriDonusSiyaseti.pdf adresinden alındı
- İçduygu, A., & Nimer, M. (2019). The politics of return: exploring the future of Syrian refugees in Jordan, Lebanon and Turkey. *Third World Quarterly*, 41(2), 1-19.
- İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2017, Nisan). 2021 tarihinde 2016 Göç Raporu: https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf adresinden alındı
- İneli Ciğer, M. (2016). Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 62-92.
- Karataş, M. (2015). Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar İle Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 112-151.
- Kartal, B., & Başçı, E. (2014). Türkiye'ye Yönelik Mülteci Ve Sığınmacı Hareketleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(6), 275-299.
- Kaya, C. (2019). Kalıcı Çözüm Türü Olarak Gönüllü Geri Dönüş ve Geçici Koruma Kapsamında Yer Alanlar Bakımından Türk Hukukundaki Düzenlenme Şekli. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 511-535.
- Kerber , K. (1999). Temporary protection in the european union: A chronology. *Georgetown Immigration Law Journal*, 14(1), 35-50.
- Köse, İ. (2016). Avrupa Birliği'nin Mülteci Açmazı ve Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-26.
- Nizam, Ö., & Gül, S. S. (2017). Türkiye'de Mültecilere Yönelik Yerleşim Politikaları ve Uydu Kentler: Güvenlik Kısılacında Yaşamlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1385-1410.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.
- Özkan, R. (2019). Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(47), 127-145.
-

-
- Sönmez, M., & Adıgüzel, F. (2017). Perception of Syrian refugees in Turkey: Case of Gaziantep City. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(3), 797-807.
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *istanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 5-22.
- UNHCR. (2020). Global Trends: Forced Displacement. UNHCR.
- Uzun , A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*(1), 105-120.
- Üstün, K., & Kanat, K. (2015). *Turkey's Syrian Refugees: Toward Integration*. SETA. Ankara.
- Yılmaz Eren , E. (2016). Geçici Koruma Statüsü ve Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Hizmetlere İlişkin Bir Değerlendirme. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 1(2), 109-139.
-